

PRACE GEOGRAFICZNE

zeszyt 174, 2024, 9–34

doi: 10.4467/20833113PG.24.001.20674

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ

Komisja Geograficzna, Polska Akademia Umiejętności

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

ZRÓŻNICOWANIE PROJEKTÓW TURYSTYCZNYCH WSPÓLFINANSOWANYCH ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE POLSKI W LATACH 2004–2020

Monika Borowiec-Gabrys , *Małgorzata Zdon-Korzeniowska*

Diversity of tourist projects co-financed by the European Union funds in the Małopolskie Voivodship in the context of Poland in years 2004–2020

Zarys treści: Turystyka jest jednym z kluczowych sektorów europejskiej gospodarki, a inicjatywy turystyczne współfinansowane przez Unię Europejską wspierają wzrost spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Różnorodne projekty unijne wpływają na podniesienie atrakcyjności turystycznej i wzrost konkurencyjności różnej skali układów przestrzennych. Celem badań jest określenie zróżnicowania struktury unijnych projektów turystycznych w województwie małopolskim na tle Polski w odniesieniu do różnych kategorii projektów, wskazanie zróżnicowania gmin pod względem realizowanych projektów, ich typów i wartości inwestycji. Zakres czasowy badań obejmuje okresy programowania UE 2004–2006, 2007–2013 i 2014–2020. Sektor turystyczny nie jest priorytetowy w polityce UE i wciąż brakuje instrumentów finansowych całkowicie zorientowanych na projekty turystyczne, ale podmioty starające się o wsparcie mają możliwość ubiegania się o wsparcie w kategoriach niededykowanych bezpośrednio sektorowi turystycznemu. W omawianym czasie w województwie małopolskim najważniejszą rolę odgrywały projekty z kategorii rozwoju biznesu, nauki i edukacji oraz pracy i integracji społecznej, natomiast projekty turystyczne miały o wiele mniejsze znacze-

nie w ogólnej liczbie projektów wspieranych z unijnych funduszy. Warto jednak zaznaczyć, że wiele projektów turystycznych miało charakter międzynarodowy i wspierało regionalną przedsiębiorczość.

Słowa kluczowe: fundusze unijne; projekty turystyczne; województwo małopolskie

Abstract: Tourism is one of the key sectors of the European economy, and tourism initiatives co-financed by the European Union support the growth of social, economic, and spatial cohesion. Diverse EU projects enhance the attractiveness of tourist destinations and increase the competitiveness of spatial arrangements of varying scales. The aim of this research is to identify the diversity of the structure of EU tourism projects in the Małopolskie Voivodeship in the context of Poland, concerning different categories of projects, and to highlight the variation among communes regarding the projects implemented, their types, and investment values. The temporal scope of the research covers the EU programming periods 2004–2006, 2007–2013, and 2014–2020. The tourism sector is not a priority in EU policy, and there remains a lack of financial instruments specifically aimed at tourism projects. However, entities seeking support can apply for funding under categories not directly dedicated to the tourism sector. During the period in question, projects related to business development, science and education, and labour and social integration played a significant role in the Małopolskie Voivodeship, while tourism projects were of considerably lesser importance within the overall number of projects supported by EU funds. It is worth noting that many tourism projects had an international character and supported regional entrepreneurship.

Keywords: EU funds; tourism projects; Małopolskie Voivodeship

Wstęp

Turystyka postrzegana jest jako efektywne narzędzie polityki państw i regionów pozwalające na przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego (Zdon-Korzeniowska 2009; Kiryluk 2014). W ostatnich dwóch dekadach w literaturze przedmiotu pojawiło się wiele opracowań wskazujących na wagę turystyki w aktywizacji rozwoju różnej skali układów przestrzennych, w tym szczególnie Unii Europejskiej (Butowski 2009, 2010; Lee, Brahmasrene 2013; Kosmaczewska 2013; Kiryluk 2014; Panasiuk 2014, 2016; Walasek 2014; Rakowska, Pomianek, Ozimek 2020; Wiatrak 2020; Figini, Patuelli 2021 i in.). Komisja Europejska, uznając istotną rolę turystyki w gospodarce europejskiej, we współpracy z innymi instytucjami i organami Unii Europejskiej zaczęła angażować się w turystykę, począwszy od lat 80. XX wieku (Alejziak 2005). Członkostwo Polski w Unii Europejskiej wpłynęło na warunki wytwarzania produktów turystycznych. Unia Europejska nie posiada bezpośrednich kompetencji w zakresie turystyki. Jednakże, ponieważ wiele innych dziedzin, które podlegają kompetencji wspólnotowej, ma wpływ na turystykę, Unia może odgrywać kluczową rolę inicjującą i koordynującą, uwzględniając przy planowaniu swoich działań w tych obszarach potrzeby branży turystycznej.

Polityka UE w zakresie redystrybucji środków finansowych w znacznym stopniu kształtuje politykę inwestycyjną na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, przez co odgrywa dużą rolę w podnoszeniu pozycji konkurencyjnej Polski i poszczególnych układów przestrzennych. Polityka turystyczna w UE realizowana jest głównie za pomocą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i Funduszu Spójności (FS) oraz różnorodnych programów, m.in.: LIFE, HORYZONT 2020, COSME, KREATYWNA EUROPA, ERASMUS+, Europejski program na rzecz zatrudniania i innowacji społecznych (EaSI).

Polityka regionalna w Polsce jest realizowana za pomocą 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) zarządzanych przez samorządy województw, w ramach których wyznaczane są tzw. osie priorytetowe, a następnie działania. W perspektywie lat 2007–2013 turystyka oraz kultura występowały w aż 14 RPO, co wskazuje na znaczącą pozycję tych dziedzin jako czynników rozwoju regionalnego (Panasiuk 2016). W perspektywie finansowej 2014–2020 zapisano ograniczone środki na projekty turystyczne, a ich finansowanie mogło odbywać się jedynie za pośrednictwem funduszy przeznaczonych na inne obszary, zwłaszcza te wpisujące się w tzw. inteligentne specjalizacje. Spośród 20 krajowych inteligentnych specjalizacji nie wyodrębniono kategorii bezpośrednio związanej z turystyką, a w ramach regionalnych specjalizacji turystyka została uwzględniona jedynie w pięciu województwach. W tej perspektywie osie priorytetowe dotyczyły turystyki wyłącznie w sposób pośredni, co oznacza, że dostęp do unijnego finansowania był ograniczony i trudno jednoznacznie określić puli środków przeznaczonych dla gospodarki turystycznej. W związku ze zmianami w rozdysonowaniu środków w ramach osi priorytetowych zmieniała się struktura różnych kategorii projektów współfinansowanych ze środków UE.

Wyrazem uznania dla roli projektów współfinansowanych z UE w kreowaniu atrakcji turystycznych i aktywizacji społeczno-gospodarczej była kampania billboardowa pt. „Fundusze Europejskie dla turystyki. Odkryj Małopolskę na nowo,” promująca fundusze europejskie w Małopolsce. Jej celem była promocja oferty turystycznej, stworzonej na bazie projektów dofinansowanych ze środków unijnych, oraz zachęcenie do zwiedzania i odkrywania na nowo atrakcji regionu. Kampania stanowiła jeden z elementów strategii promocyjnej funduszy europejskich realizowanej przez województwo małopolskie, będąc jednocześnie kolejnym etapem działań promujących rolę środków unijnych w walce z COVID-19 w regionie. W świetle powyższych przesłanek, celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zmian w strukturze projektów współfinansowanych z UE w poszczególnych perspektywach finansowych od 2004 do 2020 roku w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem ich zróżnicowania w województwie małopolskim, w tym projektów turystycznych. Badania zmierzały do odpowiedzi na pytanie: w jakim zakresie i w jakich obszarach zrealizowane projekty turystyczne wspierały rozwój produktów turystycznych w województwie

małopolskim w poszczególnych perspektywach finansowych? Punktem wyjścia była przestrzenna optyka definiowania produktu turystycznego, postrzeganego jako złożony zarówno pod względem przedmiotowym (wielość elementów tworzących całościowy produkt turystyczny danego obszaru), jak i podmiotowym (wielość podmiotów współtworzących ofertę turystyczną – tzw. multiwytworzalność). Założono, że elementami tak rozumianego produktu turystycznego są: atrakcje danego obszaru (obiekty lub miejsca przyrodnicze, kulturowe, historyczne, rozrywkowe itd.), infrastruktura turystyczna (w tym baza noclegowa i gastronomiczna), sportowo-rekreacyjna, kongresowo-wystawiennicza i transportowa. Dostawcami i współtwórcami tych elementów są nie tylko podmioty biznesu turystycznego działające w różnych formach organizacyjno-prawnych, ale także instytucje kulturalne, naukowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje rządowe i pozarządowe. Nasuwa się zatem pytanie, które z wymienionych podmiotów sięgały po środki finansowe ze źródeł europejskich na rzecz realizacji projektów turystycznych oraz jaka była ich aktywność w tym zakresie.

Źródłem danych statystycznych, będących podstawą analiz, był portal „Mapa Dotacji” (www.mapadotacji.gov.pl), współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Pomoc Techniczna 2014–2020 Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Serwis obejmuje wszystkie projekty współfinansowane z funduszy europejskich podawane do poziomu powiatu w Polsce. Dane pochodzą z Centralnego Systemu Teleinformatycznego i są agregowane według uproszczonego podziału tematycznego, obejmującego 15 kategorii projektów: „administracja”; „badania, rozwój i innowacje”; „bezpieczeństwo”; „energetyka”; „kultura i sztuka”; „nauka i edukacja”; „ochrona środowiska”; „ochrona zdrowia”; „praca i integracja społeczna”; „rewitalizacja”; „rozwój firm”; „telekomunikacja i e-usługi”; „transport”; „turystyka”; „współpraca międzynarodowa”.

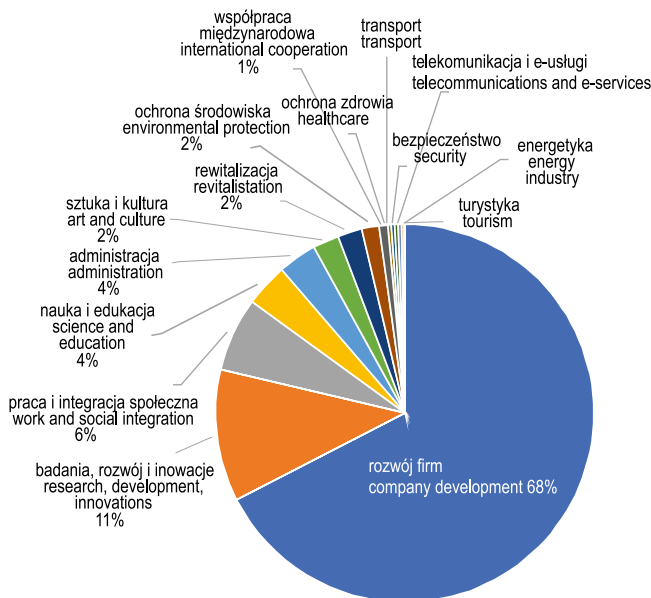
Na potrzeby niniejszych analiz dokonano dodatkowej kategoryzacji projektów oraz określenia ich zróżnicowania w województwie małopolskim na poziomie gmin.

Zmiany struktury różnej kategorii projektów współfinansowane przez UE w Polsce w latach 2004–2020

Od czasu przystąpienia Polski do struktur UE dofinansowanie różnego rodzaju projektów odbyło się w ramach trzech zamkniętych tzw. perspektyw finansowych, które są podstawą analizy w niniejszym opracowaniu. Były to: pierwsza i najkrótsza perspektywa 2004–2006, obejmująca dwa lata po akcesji, oraz dwie kolejne, pełne, obejmujące już typowy przyjęty w UE, siedmioletni okres programowania, tj. perspektywy: 2007–2013 oraz 2014–2020.

W latach 2004–2006 zrealizowano w Polsce 99,6 tys. projektów współfinansowanych przez UE. Zdecydowanie największe znaczenie miały tu projekty z kategorii „rozwój firm”, których było aż 67,2 tys., czyli 67,4% ogólnej ich liczby (ryc. 1).

Kolejną pozycję, ale już ze znacznie mniejszą liczbą, bo 11,3 tys. projektów, zajmowały projekty z kategorii „badania, rozwój i innowacje”, co stanowiło 11,3% wszystkich. Następne miejsce zajmowały projekty z kategorii „praca i integracja społeczna”, których było 6,3 tys., czyli 6,3% ogólnej liczby projektów. Łącznie te trzy kategorie obejmowały 84,7 tys., co stanowiło aż 85,1% ogólnej liczby projektów. Najmniejszy udział miały projekty z kategorii „energetyka” (34), „turystyka” (259), „telekomunikacja i e-usługi” (260) oraz „bezpieczeństwo” (277), które łącznie obejmowały 830 projektów, czyli 0,8% ogólnej ich liczby. W kolejnej perspektywie (2007–2013) nastąpiły bardzo wyraźne zmiany w liczbie i strukturze projektów. Zmniejszyła się liczba projektów z dwóch dominujących kategorii: „rozwój firm”

Ryc. 1. Struktura różnych kategorii projektów współfinansowanych przez UE w Polsce w latach 2004–2006

Fig. 1. Structure of various categories of projects co-financed by the EU in Poland in 2004–2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (accessed: 28.10.2022).

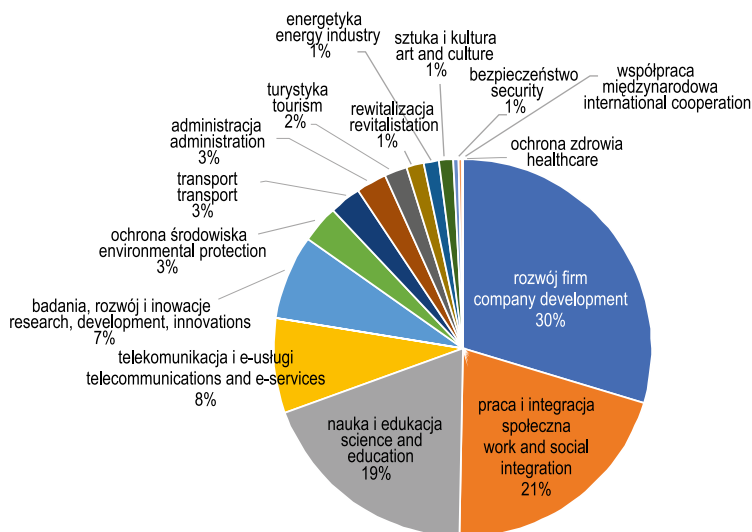
oraz „badania, rozwój i innowacje” z 78,4 tys. do 43,4 tys., a ich łączny udział z 78,7% do 36,9%, tj. aż o 41,8 pp. Największe spadki w liczbie projektów dotyczyły również kategorii, które już w tej pierwszej perspektywie nie odgrywały znaczącej roli tj. „ochrona zdrowia” (spadek o 85,5%), „współpraca międzynarodowa” (spadek o 57,0%) oraz „kultura i sztuka” (spadek o 37,1%). W wyniku tych zmian liczba tych projektów zmniejszyła się z 3,3 tys. do 1,8 tys., a ich udział w ogólnej liczbie projektów spadł z 3,3% do 1,5%

Natomiast w tym okresie odnotowano znaczący wzrost liczby projektów z zakresu „energetyki”; „telekomunikacji i e-usług” oraz „transportu” łącznie z 0,6 tys. do 14,2 tys., czyli ponad dwudziestokrotny wzrost. W wyniku tego udział tych kategorii projektów zwiększył się wyraźnie z zaledwie 0,6% do 12,1%. Podobnie zaobserwowano wzrost liczby projektów z kategorii, które były w czołówce w pierwszym okresie finansowania, tj. „praca i integracja społeczna” oraz „nauka i edukacja”. Liczba projektów w tych kategoriach zwiększyła się odpowiednio z 6,3 tys. do 24,1 tys., (niemal czterokrotnie), oraz z 3,6 tys. do 22,6 tys. (ponad sześciokrotnie). Łącznie te dwie kategorie odnotowały wzrost udziału z 10,0% do 39,8%, czyli prawie czterokrotnie.

W wyniku tych zmian struktura projektów w Polsce w latach 2007–2013 uległa znaczącym przeobrażeniom. W tej perspektywie zrealizowano 117,4 tys. projektów współfinansowanych przez UE (tab. 1). Najwięcej z nich przeznaczono na „rozwój firm”, tj. 34,9 tys., co stanowiło 29,7% ogólnej liczby projektów (ryc. 2). Kolejne miejsca zajmowały projekty z kategorii „praca i integracja społeczna” oraz „nauka i edukacja”, które stanowiły odpowiednio 20,6% i 19,2%. Łącznie te trzy kategorie projektów obejmowały 81,6 tys. projektów, tj. 69,5% ogólnej liczby. Najmniej projektów było w kategoriach „ochrona zdrowia” (44), „współpraca międzynarodowa” (331) i „bezpieczeństwo” (590), które łącznie stanowiły zaledwie 0,8% całkowitej liczby projektów.

W kolejnym okresie, tj. w latach 2014–2020, liczba projektów w Polsce zmniejszyła się z 117,2 tys. do 101,6 tys., czyli o 86,7%, w porównaniu z poprzednią perspektywą finansową. Odmiennie do poprzedniego okresu dominujące znaczenie miały projekty z kategorii „badania, rozwój i innowacje” (26,6 tys.), które stanowiły 26,2% ogólnej liczby projektów (ryc. 3).

Ich liczba zwiększyła się z 8,5 tys. do aż 26,6 tys., czyli o 308,0%, a udział w ogólnej liczbie projektów wzrósł z 7,2% do 26,2%, tj. o 19,4 pp., i był to największy odnotowany wzrost udziału danej kategorii w badanym okresie. Kolejną pozycję zajmowały projekty z kategorii „praca i integracja społeczna”, w której liczba projektów zmniejszyła się z 24,1 tys. do 20,4 tys., ale ich udział pozostał prawie niezmienny, wynosząc ok. 20,0% ogólnej liczby projektów. Następną miejsce zajmowały projekty z kategorii „rozwój firm”, których liczba spadła znacząco – z 34,9 tys. do 18,7 tys., co stanowiło 53,6%, a ich udział zmniejszył się z 29,7% do 18,4%, czyli o 11,3 pp. Projekty z grupy „nauka i edukacja” zajmowały czwartą pozycję, ale ich

Ryc. 2. Struktura różnej kategorii projektów współfinansowanych przez UE w Polsce w latach 2007–2013

Fig. 2. Structure of various categories of projects co-financed by the EU in Poland in 2007–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

liczba również znacząco spadła, z 22,6 tys. do 13,2 tys., a udział zmniejszył się z 19,2% do 13,0%, czyli o 6,2 pp. Łączna liczba projektów z tych czterech dominujących kategorii zmniejszyła się z 90,1 tys. do 78,9 tys., co stanowiło 87,6% ogólnej liczby projektów, natomiast ich udział wzrósł nieznacznie z 76,7% do 77,6%.

Jak wspomniano, w latach 2007–2013 najmniej projektów (łącznie 965) pochodziło z kategorii „ochrona zdrowia”, „bezpieczeństwo i współpraca międzynarodowa” i stanowiły one tylko 0,8% ogólnej ich liczby. Jednakże w perspektywie finansowej 2014–2020 liczba projektów z „ochrony zdrowia” znacznie wzrosła, z 44 do 1,9 tys., czyli czterdziestokrotnie i ich udział wzrósł z 0,04% zwiększył się do 1,9%, czyli o ok. 1,8 pp. (tab. 1). Podobnie jak poprzednio, najmniej projektów było z kategorii „bezpieczeństwo” (131), „turystyka” (250) i „współpraca międzynarodowa” (429), które łącznie stanowiły zaledwie 0,8% ogólnej liczby projektów. Warto zauważyć, że bardzo wysoka dynamika wzrostu liczby projektów zaznaczyła się w kategorii „energetyka”, z 1,6 tys. do 7,6 tys., czyli prawie pięciokrotnie, co również przełożyło się na wzrost ich udziału, z 1,3% do 7,5%, czyli o 6,2 pp.

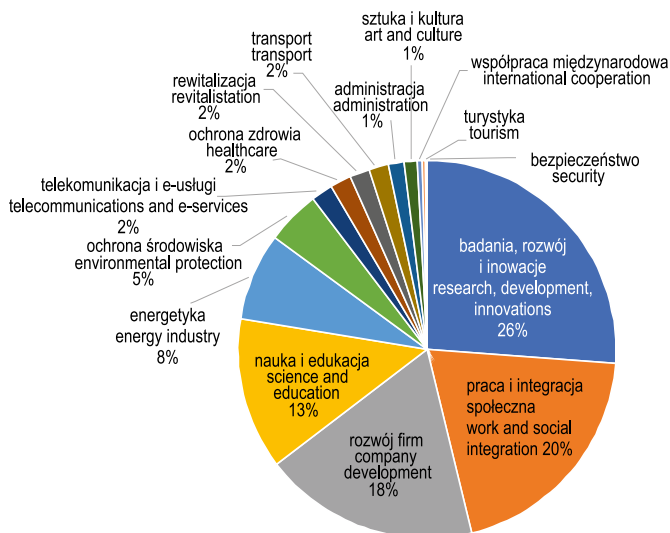
Tab. 1. Projekty współfinansowane ze środków UE w perspektywach finansowych od 2004–2020
 Table 1. Projects co-financed from EU funds in the financial perspectives from 2004–2020

Kategorie projektów Categories of projects	2004–2006				2007–2013				2014–2020				2004–2020										
	Liczba projektów Number of projects		Struktura projektów Structure of projects		Liczba projektów		Struktura projektów		Liczba projektów		Struktura projektów		Liczba projektów		Struktura projektów								
	Polska województwo małopolskie	3985	67,44	66,36	województwo małopolskie	Polska	34886	3092	29,70	30,82	Polska	18736	1875	18,44	24,93	Polska	120776	8952	województwo małopolskie	Polska	37,90	38,00	
Rozwój firm Business development	67154																						
Badania, rozwój, innowacje Research, Development, and Innovation	11259	797	11,31	13,27		8498	719	7,24	7,17		26582	1459	26,16	19,40		46339	2975			14,54		12,63	
Praca i integracja społeczna Employment and Social Integration	6284	340	6,31	5,66		24129	2050	20,55	20,43		20373	1365	20,05	18,15		50786	3755			15,94		15,94	
Nauka i edukacja Science and Education	3629	217	3,64	3,61		22563	2077	19,21	20,70		13198	778	12,99	10,35		39390	3072			12,36		13,04	
Administracja Administration	3315	188	3,33	3,13		3098	257	2,64	2,56		1332	134	1,31	1,78		7745	579			2,43		2,46	
Kultura i sztuka Culture and Art	2249	152	2,26	2,53		1413	144	1,20	1,44		1176	182	1,16	2,42		4838	478			1,52		2,03	
Revitalizacja Revitalization	2059	135	2,07	2,25		1697	74	1,44	0,74		1742	77	1,71	1,02		5498	286			1,73		1,21	
Ochrona środowiska Environmental Protection	1428	100	1,43	1,67		3760	273	3,20	2,72		4623	645	4,55	8,58		9811	1018			3,08		4,32	
Współpraca międzynarodowa International Cooperation	769	27	0,77	0,45		331	90	0,28	0,90		429	233	0,42	3,10		1529	350			0,48		1,49	
Ochrona zdrowia Healthcare	304	12	0,31	0,20		44	1	0,04	0,01		1878	93	1,85	1,24		2226	106			0,70		0,45	
Transport	303	19	0,30	0,32		3157	177	2,69	1,76		1685	190	1,66	2,53		5145	386			1,61		1,64	

Kategorie projektów Categories of projects	2004–2006				2007–2013				2014–2020				2004–2020			
	Liczba projektów Number of projects		Struktura projektów Structure of projects		Liczba projektów		Struktura projektów		Liczba projektów		Struktura projektów		Liczba projektów		Struktura projektów	
	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
Bezpieczeństwo Safety	277	15	0,28	0,25	590	78	0,50	0,78	131	24	0,13	0,32	998	117	0,31	0,50
Telekomunikacja i e-usługi Telecommunications and E-Services	260	9	0,26	0,15	9485	764	8,08	7,61	1888	139	1,86	1,85	11633	912	3,65	3,87
Turystyka Tourism	259	9	0,26	0,15	2233	111	1,90	1,11	250	104	0,25	1,38	2742	224	0,86	0,95
Energetyka Energy	34	0	0,03	0,00	1560	126	1,33	1,26	7608	222	7,49	2,95	9202	348	2,89	1,48
Ogółem In total	99583	6005	100,00	100,00	117444	10033	100,00	100,00	101631	7520	100,00	100,00	318658	23558	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).
Source: own elaboration based on the data from <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (access: 28.10.2022).

Ryc. 3. Struktura różnej kategorii projektów współfinansowanych przez UE w Polsce w latach 2014–2020

Fig. 3. Structure of various categories of projects co-financed by the EU in Poland in 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022)

Największe spadki liczby projektów dotyczyły kategorii „telekomunikacja i e-usługi” (spadek do 19,9%), „bezpieczeństwo” (spadek do 22,2%) oraz „administracja” (spadek do 43,0%), co wiązało się również ze zmniejszeniem ich udziału w ogólnej liczbie projektów z 11,2% do 3,3%, czyli o 7,9 pp.

Zachodzi pytanie, jakie znaczenie w tych trzech perspektywach miały projekty zakwalifikowane do kategorii „turystyka”. W latach 2004–2006 zrealizowano tylko 259 projektów turystycznych i stanowiły one zaledwie 0,3% ogólnej liczby projektów. W kolejnej perspektywie 2007–2013 ich liczba znacznie wzrosła do 2,2 tys., czyli ponad ośmiokrotnie, a ich udział wzrósł z 0,3% do 1,9%, czyli o 1,5 pp. Spośród 15 analizowanych kategorii projektów ich pozycja poprawiła się zatem z czternastej na dziewiątą. Należy jednak podkreślić, że projekty związane z turystyką występują również w innych kategoriach projektów, w tym szczególnie ważne znaczenie mają w zakresie zacieśniania współpracy międzynarodowej (Borowiec-Gabryś 2020). W perspektywie 2014–2020 liczba projektów turystycznych w Polsce znacznie spadła,

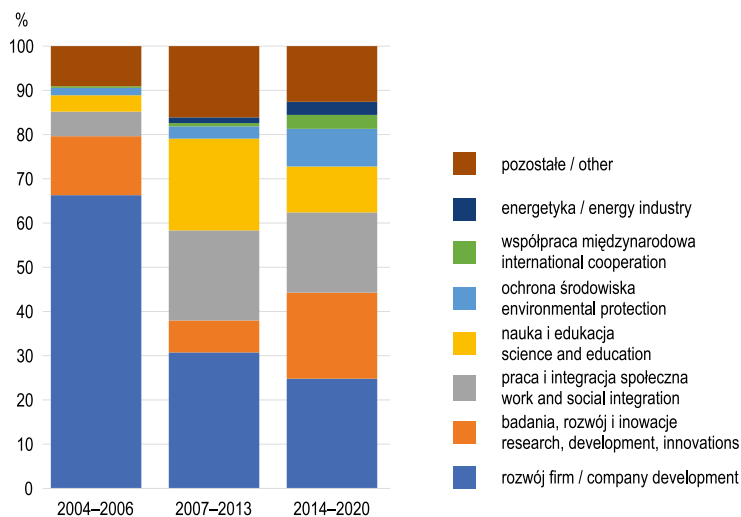
z 2,2 tys. do 200, czyli o 10,6%, a ich udział w ogólnej liczbie projektów zmniejszył się z 1,9% do 0,3%, czyli o 1,6 pp. co plasowało je na przedostatnim miejscu wśród analizowanych kategorii projektów. Podkreślić należy również, że żaden z projektów turystycznych nie został zrealizowany w ramach współpracy międzynarodowej, mimo że liczba w tych perspektywach zwiększyła się z 331 do 426, czyli o 77,7%. Podsumowując, w ostatnich latach obserwuje się wyraźnie zmniejszenie udziału projektów turystycznych współfinansowanych przez UE w Polsce, a także zmianę kierunków podejmowanych działań, zwłaszcza w obszarze współpracy międzynarodowej.

Projekty współfinansowane przez UE w województwie małopolskim w latach 2004–2020

W nawiązaniu do przeprowadzonych analiz zmian struktury projektów współfinansowanych przez UE w skali kraju, dalsze badania zmierzały do odpowiedzi na pytanie, czy struktura projektów realizowanych w województwie małopolskim odzwierciedlała ogólnokrajową oraz jak zmieniał się udział poszczególnych kategorii projektów w kolejnych perspektywach finansowych.

W latach 2004–2006 w województwie małopolskim zrealizowano 6,0 tys. projektów współfinansowanych z UE. Podobnie jak w całej Polsce dominowały projekty na „rozwój firm”, których zrealizowano 4,0 tys., czyli 66,4% ogólnej ich liczby w województwie (ryc. 4).

Kolejną pozycję zajmowały projekty na „badania, rozwój i innowacje” (0,8 tys.) i stanowiły one 13,3% ogólnej ich liczby. Następne miejsce, choć o znacznie mniejszym znaczeniu, zajmowały projekty z zakresu „pracy i integracji społecznej” (300), które stanowiły 5,7% ogólnej liczby projektów. W tej perspektywie nie było żadnego projektu z „energetyki” i zaledwie po dziewięć projektów z „turystyki” oraz „telekomunikacji i e-usług”, które łącznie stanowiły zaledwie 0,3% ogólnej ich liczby. W porównaniu z Polską struktura projektów była zbliżona, choć nieco większy udział w województwie małopolskim miały projekty z zakresu „badania, rozwój i innowacje” (o 2,0 pp.), „kultura i sztuka” (o 0,3 pp.) oraz „rewitalizacja” (0,2 pp.). Natomiast w Polsce natomiast większy udział miały projekty z kategorii „rozwój firm” (1,1 pp.) oraz „praca i integracja społeczna” (0,7 pp.). W perspektywie finansowej 2007–2013 w województwie małopolskim dominowały projekty na „rozwój firm” i było ich 3,1 tys., co stanowiło 30,8% ogólnej liczby projektów w tym województwie. W tym czasie w Polsce te projekty również zajmowały pierwszą pozycję, ale ich udział w strukturze projektów był nieco niższy (o 1,1 pp.). Kolejne pozycje w województwie małopolskim, odmiennie do poprzedniej perspektywy, ze zbliżoną liczbą projektów, zajmowały „nauka i edukacja” oraz „praca i integracja społeczna”, których udział wynosił odpowiednio 20,7% i 20,4%. Kolejność tych dwóch kategorii projektów była

Ryc. 4. Zmiany struktury projektów współfinansowanych z UE w latach 2004–2020 w województwie małopolskim

Fig. 4. Changes of the structure of projects co-financed by the EU in 2004–2020 in the Małopolskie Voivodeship

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

inna w porównaniu z Polską, ale przewaga w strukturze projektów z zakresu „nauki i edukacji” w województwie małopolskim nie była szczególnie wyraźna (o 1,5 pp.).

Najmniej projektów pochodziło z grupy „ochrona zdrowia” (tylko jeden projekt), „rewitalizacja” (74 projekty), „bezpieczeństwo” (78 projektów), które łącznie stanowiły zaledwie 1,5% ogólnej liczby projektów w województwie małopolskim. W omawianych latach zrealizowano 111 projektów z „turystyki”, które stanowiły 1,1% ogólnej liczby projektów w województwie małopolskim i oraz jedynie 5,0% projektów turystycznych w skali kraju. Projekty z grupy „turystyka” znajdowały się dopiero jedenaste miejsce w województwie małopolskim wśród 15 analizowanych kategorii, a zatem dwie pozycje niżej niż w przypadku całej Polski. Należy podkreślić, że podobnie jak w skali kraju, projekty z zakresu „turystyki” odgrywały istotną rolę w grupie współpracy międzynarodowej. Świadczy o tym 10 projektów posiadających kategorię turystyczną, które stanowiły 11,1% ogólnej liczby projektów międzynarodowych, choć warto zauważyć, że odsetek ten był o 4,3 pp. niższy niż w przypadku podobnych projektów w Polsce.

Ważne znaczenie w realizacji projektów międzynarodowych miał program Europejska Współpraca Terytorialna, w ramach którego w analizowanym okresie zrealizowano w województwie małopolskim wiele projektów, z czego pięć o charakterze turystycznym. Do tej grupy należały projekty:

- THETRIS – rozwój tematycznego szlaku turystycznego przy zaangażowaniu społeczności lokalnej;
- CENTRAL MARKETS – rewitalizacja i promocja tradycyjnych placów targowych w Europie Centralnej;
- ReNewTown – odnowione postsocjalistyczne miasto: konkurencyjne i atrakcyjne;
- Stary Sącz i Lewocza – karpackie miasteczka z klimatem: nowatorski transgraniczny produkt turystyki kulturowej;
- Poprawa jakości infrastruktury turystycznej w rejonie Pienińskiego Parku Narodowego.

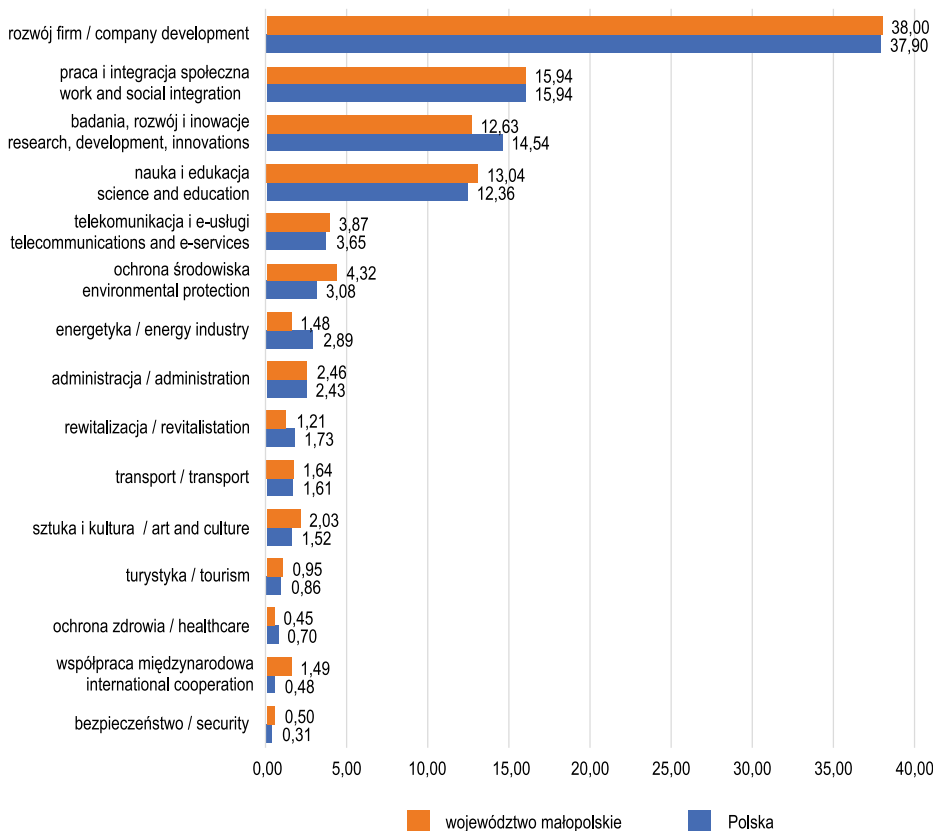
„Projekty Programu Europejska Współpraca Terytorialna przyczyniły się do zacieśnienia sąsiedzkiej współpracy, wspólnego rozwiązywania podobnych problemów, aktywizowania społeczności lokalnych, przebudowy infrastruktury turystycznej i intensyfikacji ruchu turystycznego” (Borowiec-Gabryś, Zdon-Korzeniowska 2021, s. 9438).

W latach 2014–2020 zrealizowano 7,5 tys. projektów, tj. 7,3% ogólnej ich liczby w Polsce. Podobnie jak we wcześniejszych latach dominowały projekty z kategorii „rozwój firm” – było ich 1,9 tys., co stanowiło 24,9% ogólnej ich liczby w województwie. Oznacza to, że liczba tych projektów zmniejszyła się do 60,6%, a ich udział o 5,8 pp.

Kolejne pozycje, ze zbliżoną liczbą projektów, zajmowały projekty dotyczące „badań, rozwoju i innowacji” oraz „pracy i integracji społecznej”, których udział wynosił odpowiednio 19,4% i 18,2%. Należy podkreślić, że w porównaniu z wcześniejszym okresem obserwuje się ponad dwukrotny wzrost liczby projektów z kategorii „badania, rozwój i innowacje” oraz ich udziału w strukturze projektów w województwie (o 12,2 pp.). Natomiast liczba projektów z zakresu „praca i integracja społeczna” zmniejszyła się do 66,6%, a udział o 2,3 pp. Najmniej było projektów z grupy „bezpieczeństwo” (24), „rewitalizacja” (77) oraz „ochrona zdrowia” (93). W tym czasie liczba i struktura projektów turystycznych, pozostała dość stabilna, zanotowano niewielkie zmniejszenie ich liczby ze 111 do 104, przy jednoczesnym nieznacznym wzroście ich udziału z 1,1% do 1,4% w ogólnej liczbie projektów w województwie.

W badanym okresie zmniejszyła się liczba projektów z kategorii „nauka i edukacja”, „rozwój firm”, „praca i integracja społeczna”, „telekomunikacja i e-usługi”. Natomiast największy wzrost nastąpił w kategorii „badania, rozwój, innowacje, a także „współpraca międzynarodowa”, „energetyka” oraz „ochrona zdrowia”. W tej perspektywie finansowej nie zrealizowano żadnego projektu turystycznego, który należałby zarazem do kategorii „współpracy międzynarodowej”.

Analizując strukturę projektów współfinansowanych z UE w Polsce i województwie małopolskim we wszystkich trzech perspektywach finansowych (2004–2020), zauważono, że w 11 z na 15 wyodrębnionych kategorii projektów udział danej kategorii projektów w województwie małopolskim był wyższy lub równy w porównaniu z całym krajem (ryc. 5).

Ryc. 5. Struktura projektów współfinansowanych ze środków UE w województwie małopolskim na tle Polski w latach 2004–2020

Fig. 5. The structure of projects co-financed from EU funds in the Małopolskie Voivodship against the background of Poland in 2004–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

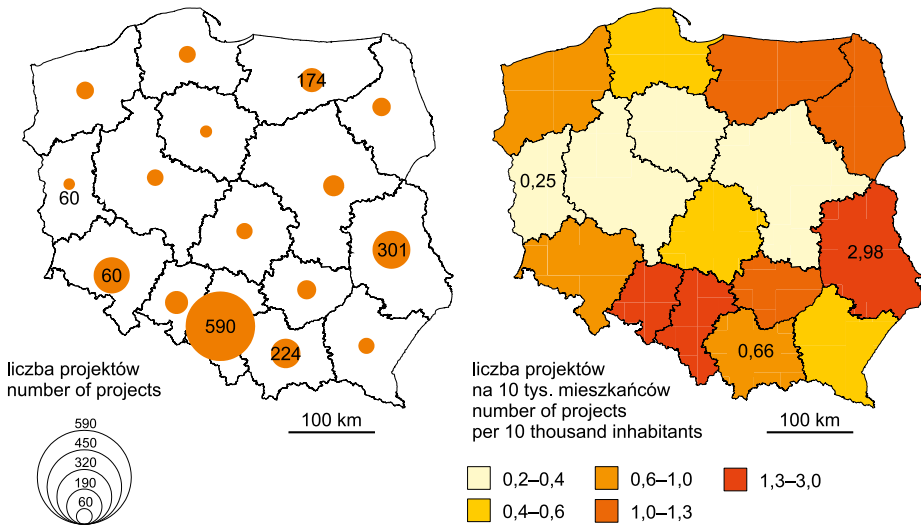
Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

Największe różnice na korzyść województwa małopolskiego odnotowano w kategoriach „nauka i edukacja”, „ochrona środowiska”, „kultura i sztuka” oraz „współpraca międzynarodowa”, gdzie udziały w województwie były odpowiednio wyższe, o 0,68 pp., 1,24 pp., 0,51 pp. i 1,01 pp. w porównaniu do udziałów ogólnokrajowych. Udział projektów z turystyki w województwie małopolskim (0,95%) również był wyższy o 0,09 pp. od udziału ogólnokrajowego. Podkreślić należy, że zmiany w strukturze projektów wynikają w dużym stopniu ze zmian programów operacyjnych w poszczególnych perspektywach finansowych, jak również wyznaczanych priorytetów rozwoju poszczególnych województw, które, wpisując się w cele strategiczne UE, umożliwiały ich pozyskiwanie. „Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020” koncentrował się na wzmacnianiu potencjału innowacyjnego i międzynarodowego małopolskiego sektora MŚP, a jego główne kierunki określono w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2020”. Program na lata 2014–2020 różnił się od poprzedniego koniecznością uwzględnienia regionalnych inteligentnych specjalizacji. Za kluczowe kierunki rozwoju przyjęto: nauki o życiu, zrównoważoną energię, technologie informacyjne i komunikacyjne, chemię, produkcję metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych, elektrotechnikę i przemysł maszynowy, przemysły kreatywne i czasu wolnego.

Projekty turystyczne współfinansowane z UE w województwie małopolskim w poszczególnych perspektywach finansowych

Jak wskazują Kosmaczewska (2013) i Wiatrak (2020), wykorzystanie turystyki jako czynnika rozwoju danego obszaru jest możliwe, gdy istnieje strategiczne podejście określające kierunki i narzędzia rozwoju turystyki oraz dostęp do zewnętrznych środków finansowych. Zasadniczą rolę w rozwijaniu funkcji turystycznej na poziomie regionalnym odgrywają jednostki samorządu wojewódzkiego, które w opracowywanych i realizowanych strategiach rozwoju uwzględniają działania i potrzeby związane z rozwojem turystyki. Kluczowym instrumentem realizacji planowanych działań są fundusze unijne, które, poprzez Regionalne Programy Operacyjne pozwalają na finansowanie inwestycji związanych z tworzeniem atrakcji lub obsługą ruchu turystycznego. Polskie województwa w różnym stopniu wykorzystują fundusze unijne do finansowania inwestycji związanych z turystyką.

Najbardziej aktywnym województwem w pozyskiwaniu dofinansowania z funduszy UE na realizację projektów turystycznych było województwo śląskie, w którym zrealizowano 590 projektów (ryc. 6). Kolejną pozycję, ale z liczbą prawie dwukrotnie mniejszą, zajmowało województwo lubelskie (301), a następnie dolnośląskie (285) i małopolskie (224).

Ryc. 6. Zróżnicowanie projektów turystycznych w województwach w Polsce w latach 2004–2020

Fig. 6. Diversification of tourism projects in voivodships in Poland in 2004–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

Projekty turystyczne finansowane z różnych funduszy i programów unijnych najczęściej dotyczą trzech grup infrastruktury, tj. infrastruktury typowo turystycznej, infrastruktury wspierającej, związanej z sektorem turystycznym np. w zakresie transportu, komunikacji, ochrony środowiska oraz infrastruktury związanej z kulturą i dziedzictwem historycznym regionów (Meyer, Gardzińska, Sawińska 2013).

Zgodnie z przyjętym w niniejszym artykule celem powstaje pytanie: jakiego rodzaju projekty turystyczne finansowane ze środków UE były realizowane w województwie małopolskim w poszczególnych perspektywach finansowych? W przytoczonych wcześniej analizach bezpośrednio uwzględniano kategoryzację projektów według tzw. Mapy Dotacji. Zdając sobie jednak sprawę z pewnych niedoskonałości wynikających z nieprecyzyjnej kategoryzacji projektów w bazie systemowej oraz mając na uwadze interdyscyplinarność turystyki i wpływu wielu innych wyróżnionych kategorii projektów na możliwości zwiększania potencjału turystycznego, w niniejszym opracowaniu dokonano dodatkowej kategoryzacji (tab. 2). W analizie zróżnicowania projektów turystycznych w gminach województwa małopolskiego do kategorii „turystyka” włączono także projekty z grupy „kultura i sztuka” oraz

„rewitalizacja”, z których niemal wszystkie działania mają istotne znaczenie dla kreowania oferty turystycznej. Szczegółowej analizie podano też projekty z grup „ochrony środowiska” oraz „transport”, które mają podstawowy wpływ na podnoszenie jakości życia mieszkańców, ale także atrakcyjności turystycznej miejsc. Ze względu jednak na ich często ponadlokalny charakter oraz duży udział działań termomodernizacyjnych i rozbudowy podstawowej infrastruktury technicznej nie zostały one zaliczone do grupy projektów turystycznych.

Reasumując, nowa kategoryzacja dokonana na potrzeby analizy obejmowała następujące grupy projektów:

- „atrakcja” – do tej grupy zaliczono działania związane z utworzeniem nowej atrakcji turystycznej lub rozwojem/rozbudową istniejącej, w tym również produktów turystycznych, szlaków tematycznych itp.;
- „rewitalizacja przestrzeni i obiektów” – do tej grupy zaliczono działania związane z renowacją, rewitalizacją, modernizacją (w tym techniczno-technologiczną), oraz podniesieniem standardu obiektów lub przestrzeni;
- „wydarzenie” – obejmuje działania związane z organizacją festiwali, koncertów, wystaw;
- „baza noclegowa i gastronomiczna” – do tej grupy zaliczono działania związane z poszerzaniem oferty noclegowej i/lub gastronomicznej lub utworzeniem nowej;
- „miejsca kultury i kultywowania tradycji” – do tej grupy zaliczono działania związane z tworzeniem miejsc kultury (domy kultury, galerie sztuki, muzea, biblioteki itp.) lub miejsc kultywowania tradycji (izby regionalne, świetlice wiejskie itp.);
- „infrastruktura kongresowo-wystawiennicza” – obejmuje działania związane z budową obiektów przeznaczonych na cele organizacji konferencji, kongresów i innych wydarzeń wystawienniczych;
- „infrastruktura sportowo-rekreacyjna” – do tej grupy zaliczono działania związane z budową tras rowerowych, placów zabaw, parków, miejsc rekreacji, ale także dwóch przypadków dostosowania tej infrastruktury dla osób z niepełnosprawnością;
- „promocja” – obejmuje projekty związane z działaniami promocyjnymi, takimi jak przygotowanie i realizacja kampanii promocyjnych w mediach, na targach turystycznych, a także opracowanie i druk materiałów promocyjnych w tym publikacji, filmów itp.

Zgodnie z przyjętą kategoryzacją w latach 2004–2020 w województwie małopolskim zrealizowano 777 projektów turystycznych, z czego 67,(8,6%) miało charakter ponadlokalny, często międzynarodowy. Dotyczyły one m.in. budowy zintegrowanej sieci tras rowerowych, promocji i internacjonalizacji małopolskich MŚP z branży turystyki aktywnej, wsparcia działalności MŚP, zwiększenia rozpoznawalności Małopolski jako marki turystycznej, konserwacji, renowacji i digitalizacji drewnianych cerkwi oraz ich wyposażenia w Małopolsce, a także na Podkarpaciu, Lubelszczyźnie

Tab. 2. Kategoryzacja projektów turystycznych zrealizowanych w woj. małopolskim w latach 2004–2020

Table 2. Categorization of tourism projects implemented in the Małopolskie Voivodeship from 2004 to 2020

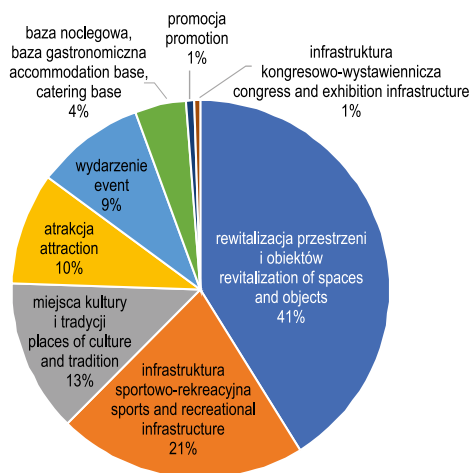
Kategoria wg Mapy Dotacji: Category according to the Grant Map:	Liczba projektów poddana pogłębionej analizie Number of projects subjected to in-depth analysis	Nowa kategoryzacja projektów New project categorization
„turystyka” „kultura i sztuka” „rewitalizacja” „współpraca międzynarodowa”	777 projektów, z czego: 710 na poziomie lokalnym, w tym: 152 w 2004–2006, 270 w 2007–2013, 288 w 2014–2020	„atrakcja” „rewitalizacja przestrzeni i obiektów” „wydarzenie” „baza noclegowa, baza gastronomiczna” „miejsca kultury i kultywowania tradycji” „infrastruktura kongresowo-wystawiennicza” „infrastruktura sportowo-rekreacyjna” „promocja”
	67 w 2004–2020 projektów ponadlokalnych	nie uwzględnione w dalszej analizie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own elaboration based on the data from <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (access: 28.10.2022).

i Podlasiu, kreowania markowych produktów turystycznych Małopolski Południowej i wykorzystania tradycyjnych produktów regionalnych do rozwoju turystyki kulturowej w rejonie tatrzańskim. Tę grupę projektów wyłączono z dalszej analizy, która koncentrowała się na układach lokalnych.

Analizując strukturę zrealizowanych projektów turystycznych w województwie małopolskim na poziomie lokalnym, których w latach 2004–2020 zidentyfikowano łącznie 710, należy stwierdzić, że przeważały projekty związane z renowacją, rewitalizacją, modernizacją (w tym techniczno-technologiczną) oraz podniesieniem standardu obiektu lub przestrzeni. Projekty te stanowiły 41% ogólnej liczby (ryc. 7). Znaczny udział miały również projekty związane z budową infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (21%) oraz tworzeniem miejsc kultury i kultywowania tradycji (13%). Mniej liczne były projekty zakwalifikowane do kategorii „atrakcja” (10%) i „wydarzenie” (9%). Stosunkowo najmniej projektów zrealizowano w zakresie bazy

Ryc. 7. Struktura wyodrębnionych kategorii projektów współfinansowanych przez UE w województwie małopolskim w latach 2004–2020

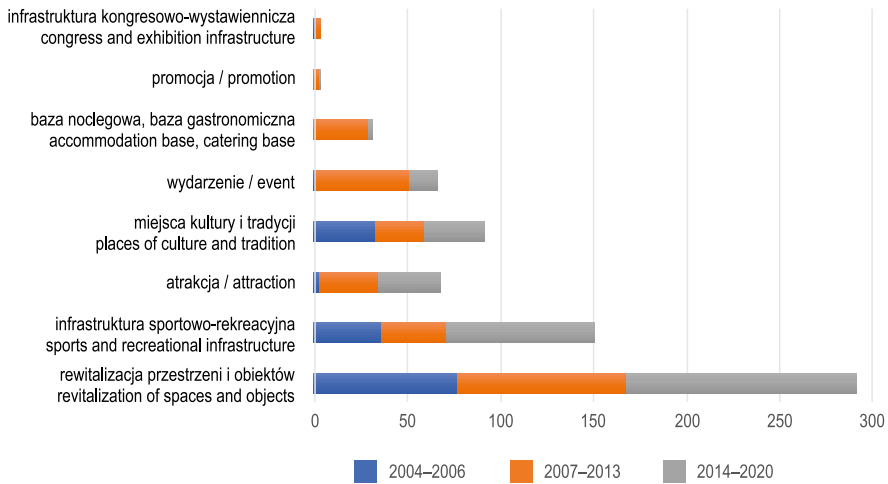
Fig. 7. Structure of selected categories of projects co-financed by the EU in the Małopolskie Voivodship in 2004–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

noclegowej i gastronomicznej (4%), promocji (1%) oraz infrastruktury kongresowo-wystawienniczej (1%). Analizując ogólną liczbę projektów turystycznych oraz według poszczególnych kategorii, można zauważyć ich zróżnicowanie w kolejnych perspektywach finansowych. I tak, obserwujemy wzrost liczby projektów ze 152 w latach 2004–2006 do 270 w latach 2007–2013 i 288 w latach 2014–2020. W poszczególnych kategoriach projektów turystycznych tendencja wzrostowa utrzymuje się wzrostowa tendencja utrzymuje się w w trzech grupach: rewitalizacja przestrzeni i obiektów, infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz atrakcja. Tworzenie miejsc kultury i tradycji wydaje się być uwzględniane na podobnym poziomie we wszystkich perspektywach finansowych.

Natomiast znaczący spadek inwestycji, szczególnie w ostatniej perspektywie finansowej, w odnotowano w zakresie bazy noclegowej i gastronomicznej oraz organizacji wydarzeń (ryc. 8). Wartość zrealizowanych projektów w latach 2004–2020 wahała się od 11,0 tys. do 349,5 mln zł i charakteryzowała się bardzo dużą zmiennością (współczynnik zmienności wynosił 225,6%). Najkosztowniejsze inwestycje zrealizowano

Ryc. 8. Struktura wyodrębnionych kategorii projektów współfinansowanych przez UE w województwie małopolskim w poszczególnych perspektywach finansowych

Fig. 8. Structure of selected categories of projects co-financed by the EU in the Małopolskie voivodeship in individual financial perspectives

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

w Krakowie, w tym: Centrum Kongresowe (350 mln zł), przebudowę i modernizację Opery Krakowskiej (88,7 mln zł), utworzenie Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie (75,0 mln zł).

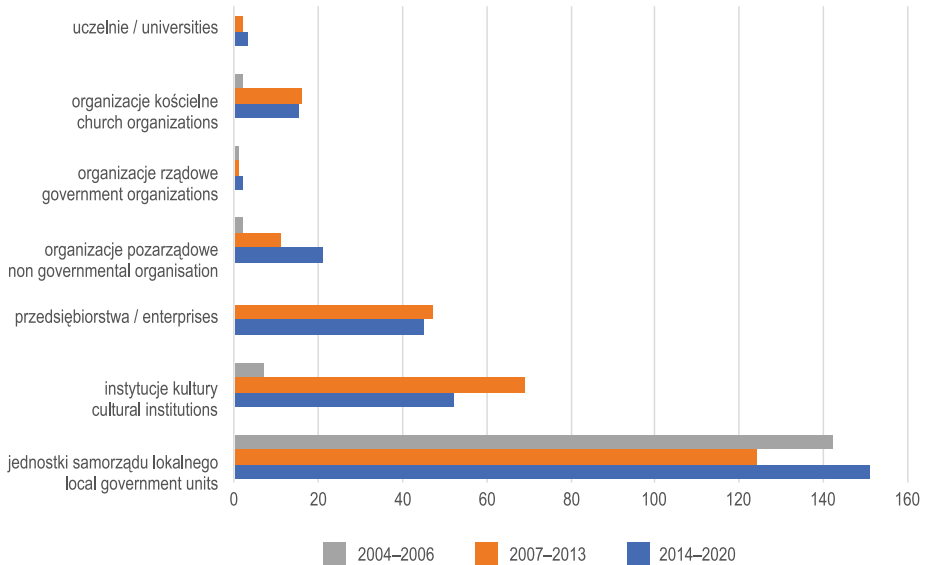
Projektami o największej wartości realizowanymi poza Krakowem była budowa Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach (gmina Zakliczyn), rozbudowę trasy zwiedzania Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau o przestrzeń poobozową budynków Schlachthaus i Molkerei oraz przebudowę sali kinowej w Oświęcimiu, Szlaki Nowej Przygody w zabytkowej Kopalni Soli Wieliczka oraz rewitalizację Parku Strzeleckiego w Nowym Sączu (tab. 3). Spośród wymienionych projektów jedynie Szlaki Nowej Przygody w Kopalni Soli Wieliczka zaliczały się do kategorii typowo turystycznej.

Zmierzając do odpowiedzi na postawione na wstępie pytanie dotyczące podmiotów sięgających po dofinansowanie ze środków UE na projekty turystyczne, przeprowadzono analizę beneficjentów. W tym celu dokonano kategoryzacji, wyróżniając następujące grupy beneficjentów:

- „jednostki samorządu terytorialnego” (JST), do których zaliczono gminy, miasta, powiaty;
- „instytucje kultury”, do których zaliczono muzea, teatry, opery, filharmonie oraz inne instytucje, takie jak centra i kluby kultury;
- „przedsiębiorstwa”, wśród których znalazły się: przedsiębiorstwa miejskie i gminne, uzdrowiskowe, ośrodki narciarskie, pensjonaty, hotele, biura podróży, oraz firmy budowlane i transportowe;
- „organizacje pozarządowe” (NGO), zaliczając do nich fundacje, stowarzyszenia, komitety, lokalne grupy działania (LGD), lokalne organizacje turystyczne (LOT) oraz związki gmin;
- „organizacje rządowe”, obejmując parki narodowe, lasy państwowe;
- „organizacje kościelne”, takie jak parafie, klasztory;
- „uczelnie” – uczelnie wyższe, zarówno te występujące bezpośrednio, jak i za pośrednictwem prowadzonych przez siebie fundacji. Analizując zrealizowane projekty turystyczne w województwie małopolskim pod względem podmiotowym, tj. z perspektywy instytucji będących beneficjentami środków finansowych, należy zauważyć, że największą liczbę projektów zrealizowały jednostki samorządu terytorialnego. Taka sytuacja miała miejsce w każdej perspektywie finansowej. We wszystkich okresach finansowania widoczna jest też dalsza analogia pozwalająca, wskazać i instytucje kultury i przedsiębiorstwa jako kolejne podmioty najbardziej aktywne w pozyskiwaniu unijnych środków finansowych, z jedną istotną różnicą – w pierwszej perspektywie finansowej żadne przedsiębiorstwo nie było beneficjentem środków, podobnie jak uczelnie wyższe.

W kolejnych perspektywach przedsiębiorstwa natomiast wykazywały się dużym udziałem w pozyskiwaniu funduszy. Stosunkowo często po środki unijne sięgały również organizacje pozarządowe, przy czym zauważalny jest ich systematyczny wzrost aktywności z perspektywy na perspektywę, jak również organizacje kościelne. Najmniejszy udział miały natomiast uczelnie wyższe oraz organizacje państwowe – w trzech przypadkach były to parki narodowe, a w jednym – Lasy Państwowe (tab. 3, ryc. 9).

Warto podkreślić, że bardzo aktywnymi w pozyskiwaniu środków z funduszy UE były takie instytucje kultury, jak muzea czy teatry, które wielokrotnie sięgały po unijne środki (tab. 3). Z analizy wynika, że stosunkowo rzadko po środki europejskie sięgały przedsiębiorstwa ściśle związane z turystyką, takie jak organizatorzy turystyki czy obiekty noclegowe – były to pojedyncze przypadki obejmujące hotele, pensjonaty oraz jeden przypadek biura podróży. Większą aktywność można było zaobserwować natomiast w przypadku ośrodków narciarskich oraz przedsiębiorstw uzdrowiskowych i sanatoryjnych. Kilkukrotnie o dofinansowanie ubiegały się także kopalnie soli, zarówno w Bochni, jak i Wieliczce. Warto też podkreślić, że pod względem formy organizacyjno-prawnej przedsiębiorstw realizujących projekty finansowane z funduszy unijnych, zdecydowanie dominowały spółki z o.o.

Ryc. 9. Struktura podmiotów realizujących projekty turystyczne w województwie małopolskim w poszczególnych perspektywach finansowych / Fig. 9. The structure of entities implementing tourism projects in the Lesser Poland Voivodeship in individual financial perspectives
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own analysis based on <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (dostęp: 28.10.2022).

W zainicjowanych badaniach nad zróżnicowaniem projektów turystycznych w układzie gminnym zaobserwowano, że najbardziej aktywne w pozyskiwaniu środków w województwie małopolskim były podmioty z największych gmin: Kraków (111 zrealizowanych projektów), Tarnów (36), Muszyna (28), Nowy Sącz (26), Krynica-Zdrój (23), Zakopane (23), Nowy Targ (18), Andrychów (12), Rabka-Zdrój (11), Stary Sącz (11), Bochnia (10), Oświęcim (10), Wieliczka (10), Gorlice (9), Olkusz (9), Piwniczna-Zdrój (9), Szczawnica (9). Niestety, w wielu gminach nie zrealizowano żadnego projektu turystycznego (zgodnie z przyjętą kategoryzacją) sfinansowanego ze środków UE. W dalszych pracach zostaną określone wskaźniki dotyczące zróżnicowania projektów w układach lokalnych oraz ich wartości finansowej.

Tab. 3. Struktura podmiotów realizujących projekty turystyczne w województwie małopolskim w poszczególnych perspektywach finansowych

Table 3. Structure of entities implementing tourism projects in the Małopolskie Voivodeship across respective financial perspectives

Podmiot Entity	2004–2006	2007–2013	2014–2020
JST	142	124	151
Institucje kultury, w tym: Cultural institutions, incl.	7	69	52
Muzea Museums	2	28	24
Teatry Theatres	0	20	10
Opery / filharmonie Opera houses / philharmonics	1	4	3
Inne Other	4	17	15
Przedsiębiorstwa Entities	0	47	45
NGO	2	11	21
Organizacje rządowe Governmental organisations	1	1	2
Organizacje kościelne Church organizations	2	16	15
Uczelnie Higher Education Institutions	0	2	3
Ogółem In total	154	270	289

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z portalu www.mapadotacji.gov.pl (dostęp: 28.10.2022).

Source: own elaboration based on the data from <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/> (access: 28.10.2022).

Podsumowanie

Jakkolwiek sektor turystyczny nie jest priorytetowy w polityce UE i wciąż brakuje instrumentów finansowych w pełni zorientowanych na projekty turystyczne, to podmioty starające się o wsparcie mają możliwość ubiegania się o nie w kategoriach niededykowanych bezpośrednio sektorowi turystycznemu. Analizy osi priorytetowych, działań oraz poddziałań wskazują na duże zróżnicowane możliwości pozyskania

wsparcia na rozwój turystyki przez różne grupy potencjalnych beneficjentów. Szczególną rolę odgrywały regionalne programy operacyjne, które odpowiadały strategiom rozwojowym poszczególnych województw w Polsce. Zmiany zapisów w kolejnych perspektywach finansowych świadczą o stałej weryfikacji i dostosowywaniu do zmieniających uwarunkowań globalnych i przemian priorytetów w polityce unijnej, jak i zmieniających się uwarunkowań krajowych oraz regionalnych. Przeprowadzona analiza pozwoliła zidentyfikować obszary działań i inwestycji współfinansowanych ze środków UE w sektorze turystyki w województwie małopolskim oraz grupy podmiotów ubiegających się o dofinansowania. Wyniki badań wskazują na dominujący udział projektów związanych z rewitalizacją przestrzeni i obiektów, co było charakterystyczne dla każdej perspektywy finansowej. Działania te, choć nie są bezpośrednio związane z rozwojem oferty turystycznej *sensu stricto*, mają pozytywny wpływ estetykę miejsc, zachowanie dziedzictwa oraz podkreślenie lokalnego krajobrazu kulturowego. Wszystkie te elementy wpływają korzystnie na doświadczenia i postrzeganie tych miejsc przez turystów oraz budowanie ich pozytywnego wizerunku. Znaczący udział miały również projekty dotyczące rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz tworzenia miejsc kultury i tradycji, co przyczyniło się do wzrostu atrakcyjności turystycznej regionu. Należy podkreślić także znaczny udział związanych z tworzeniem zintegrowanej oferty turystycznej (kategoria „atrakcja”) oraz organizacją różnorodnych wydarzeń (festiwale, koncerty, wystawy), które przyciągają turystów. Z drugiej strony, stosunkowo niewielki udział miały projekty związane z usługami typowo turystycznymi, takimi jak noclegi i gastronomia. Sytuacja ta wynika prawdopodobnie z faktu, że beneficjentami analizowanych projektów były głównie jednostki samorządu terytorialnego lub większe przedsiębiorstwa, a branża noclegowa i gastronomiczna zdominowana jest głównie przez mikro- i małe przedsiębiorstwa.

Niemniej jednak, mając na uwadze złożoność przestrzennego produktu turystycznego oraz jego infiltrację z innymi elementami oferty terytorialnej, inwestycje w inne dziedziny, takie jak np. transport, kultura i sztuka czy rewitalizacja obiektów lub przestrzeni, przyczyniają się również bezpośrednio lub pośrednio do zwiększenia atrakcyjności turystycznej poszczególnych obszarów. Poza tym wiele z przeprowadzonych projektów turystycznych miało charakter międzynarodowy, co wpływało na rozwój trwalszej i rozszerzonej formy współpracy. Przeprowadzona analiza podmiotowa pozwoliła na dostrzeżenie szczególnej aktywności jednostek samorządu terytorialnego (JST) w pozyskiwaniu środków unijnych na realizację projektów związanych z turystyką. Wydaje się, że jest to sytuacja pozytywna, gdyż samorządy lokalne odgrywają szczególną i ważną rolę w procesie kształtowania całościowych, przestrzennych produktów turystycznych i bezpośrednio wpływają na kształt poszczególnych jego elementów. Zasadnicza rola tej grupy podmiotów sprowadza się również do działań, które w sposób pośredni mają wpływ na jakość i atrakcyjność produktów turystycznych oferowanych na danym terenie. Niestety przeprowadzone analizy wskazują także na istnienie JST,

które nie zrealizowały żadnego projektu turystycznego współfinansowany ze środków UE. Z przeprowadzonej analizy wynika, że grupą stosunkowo rzadko sięgającą po środki UE są przedsiębiorstwa turystyczne. Tak mała aktywność tej grupy podmiotów jest szczególnie zastanawiająca w regionie, który opiera swój rozwój na sektorze turystyki. Rozbieżność między bardzo aktywnymi JST a mało aktywnymi przedsiębiorstwami turystycznymi nasuwa pytania o możliwość „dzielenia się wiedzą” przez samorządy. Wydaje się, że większa promocja oraz szkolenia dotyczące pozyskiwania środków unijnych, dedykowane lokalnym przedsiębiorcom, mogłyby przyczynić się do zwiększenia aktywności w tym zakresie, przynosząc w konsekwencji korzyści zarówno przedsiębiorcom, jak i obszarom objętym ich działalnością. Istotne jest wzmacnianie współpracy pomiędzy podmiotami branży turystycznej, samorządami oraz różnego rodzaju organizacjami w celu tworzenia produktów turystycznych, które wykorzystują infrastrukturę powstałą w wyniku realizacji projektów (Wójtowicz 2014).

Konkludując, przeprowadzone analizy pozwalają na określenie dalszych kierunków badawczych w zakresie wykorzystania środków unijnych na finansowanie projektów turystycznych. Kontynuowane prace będą zmierzały do określenia prawidłowości w zakresie:

- zróżnicowania wskaźników finansowych projektów, zarówno pod względem finansowanych obszarów oraz beneficjentów;
- barier w aplikowaniu o unijne środki przez przedsiębiorstwa turystyczne;
- wpływu Lokalnych Grup Działania w województwie małopolskim na realizację projektów turystycznych w układach lokalnych;
- czynników ograniczających i wspierających pozyskanie środków unijnych przez małopolskie JST na projekty turystyczne;
- wpływu projektów turystycznych współfinansowanych ze środków UE na wzrost atrakcyjności różnej skali układów przestrzennych.

Literatura

- Alejziak W., 2005, *Międzynarodowa polityka turystyczna* [w:] A. Rapacz (red.), *Gospodarka turystyczna: Turystyka i gospodarka turystyczna w Polsce na tle procesów integracji w Europie. Euroregionalizacja. Konkurencyjność. Marketing*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław, 11–33.
- Borowiec-Gabryś M., 2020, *Projekty turystyczne współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w województwie małopolskim*, *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 16(2), 261–273.
- Borowiec-Gabryś M., Zdon-Korzeniowska M., 2021, *Tourists' Projects Co-Financed by the European Union in Poland in the years 2007–2020*, *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association (IBIMA)*, 30–31 May 2021, Cordoba, Spain.
- Butowski L., 2009, *Turystyka w polityce spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej w latach 1994–1999 i 2000–2006. Uwarunkowania teoretyczne, zakres rzeczowy, finansowy i przestrzenny*, Difin, Warszawa.

- Butowski L., 2010, Turystyka jako czynnik rozwoju w świetle wybranych teorii rozwoju regionalnego, *Turyzm* 20(1), 5–11.
- Figini P., Patuelli R., 2021, *Estimating the Economic Impact of Tourism in the European Union: Review and Computation*, *Journal of Travel Research*, 66(6), 1409–1423.
- Kiryłuk H., 2014, *Turystyka jako narzędzie rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 15(8), 137–154.
- Kosmaczewska J., 2013, *Turystyka jako czynnik rozwoju obszarów wiejskich*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Lee J.W., Brahmarsene T., 2013, *Investigating the Influence of Tourism on Economic Growth and Carbon Emissions: Evidence from Panel Analysis of the European Union*, *Tourism Management*, 38, 69–76.
- Meyer B., Gardzińska A., Sawińska A., 2013, *Znaczenie środków unijnych dla wspierania zrównoważonego rozwoju turystyki w wybranych gminach uzdrowiskowych województwa zachodniopomorskiego*, *Ekonomiczne Problemy Turystyki. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 2(22), 155–173.
- Panasiuk A. (red.), 2014, *Fundusze Unii Europejskiej w gospodarce turystycznej*, Difin, Warszawa.
- Panasiuk A., 2016, *Finansowanie regionalnej gospodarki turystycznej ze środków Unii Europejskiej w perspektywach finansowych 2007–2013 i 2014–2020*, *Ekonomiczne Problemy Usług*, 125, 275–288.
- Rakowska J., Pomianek I., Ozimek I., 2020, *Turystyka – fundusze unijne – rozwój lokalny*, Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.
- Walasek J., 2014, *Turystyka Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa.
- Wiatrak A.P., 2020, *Zagadnienia rozwijania turystyki w strategiach rozwoju lokalnego* [w:] R. Przygodzka, E. Gruszewska (red.), *Instytucjonalne i strukturalne aspekty rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Księga poświęcona pamięci dr. hab. Adama Sadowskiego, Profesora Uniwersytetu w Białymstoku*, Wydawnictwa Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 131–144.
- Wójtowicz D., 2014, *Wpływ środków unijnych na rozwój turystyki w województwie warmińsko-mazurskim*, *Studia Regionalne i Lokalne*, 2(56), 28–51.
- Zdon-Korzeniowska M., 2009, *Jak kształtować regionalne produkty turystyczne? Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Monika Borowiec-Gabrys
Katedra Rozwoju Regionalnego i Lokalnego
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
ul. Podchorążych 2, 32-020 Kraków
monika.borowiec-gabrys@uken.krakow.pl
ORCID: 0000-0001-6234-7606

Małgorzata Zdon-Korzeniowska
Katedra Rozwoju Regionalnego i Lokalnego
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
ul. Podchorążych 2, 32-020 Kraków
malgorzata.zdon-korzeniowska@uken.krakow.pl
ORCID: 0000-0002-4970-0310